

Ринок праці України в умовах воєнного стану: деякі аналітичні оцінки

Війна внесла суттєві зміни у функціонування вітчизняного ринку праці. За період 24 лютого – 17 березня було пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 411 закладів освіти, 36 закладів охорони здоров'я, 1600 житлових будинків, 26 заводів або заводських складів, 15 аеропортів, 6 ТЕС/ГЕС. Окрім того, втрачено десятки тисяч кілометрів автомобільних і залізничних шляхів, зруйновано чи виведено з ладу 350 мостів і мостових переходів¹. Такий стан справ спричинив повне чи часткове припинення діяльності підприємств, значні проблеми в організації роботи бізнесу та логістиці, зниження споживчого попиту.

За результатами дослідження групи GradusResearch, з початку воєнної агресії до 22 березня 2022 р. у країні зупинили, уповільнили або обмежили свою діяльність 86 % компаній, з них 48 % працювали частково або майже не працювали. Лише 13 % компаній працювали, як і раніше, а незначна частка вітчизняного бізнесу (6 %) працювала в більшому порівняно з довоєнним часом обсязі. За час війни відбулася галузева трансформація як один із способів забезпечення стійкості функціонування економіки: 16 % досліджених підприємств повністю або частково трансформувалися, 21 % перебувають у процесі галузевої трансформації, 16 % долучилися до процесу трансформації².

Воєнні дії змусили близько 27 % населення залишити своє постійне місце проживання, зокрема 36 % населення віком 18–24 роки та 34 % віком 25–34 роки. Через обмеження можливостей зайнятості та у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості й доходів зайнятого населення. У березні поточного року 38 % опитаних не мали роботи, 57 % респондентів були працевлаштовані, з них 45 % мали роботу і працювали, решта не працювали при збереженні робочого місця. Станом на 17 березня про стовідсоткове і більше залучення персоналу порівняно з довоєнним періодом повідомили лише 17 % підприємств, 19 % підприємств до роботи залучали близько 10 % персоналу.

Дослідження групи Рейтинг надало дещо інші показники: станом на 19 березня серед українців, які мали роботу до війни, понад половину (53 %) не працювали, 22 % працювали у звичному режимі, 21 % – віддалено або частково, 2 % – знайшли собі нову роботу³. Зважаючи на складнощі, що негативно позначаються на добробуті працездатного населення та членів їхніх сімей, економічне становище внаслідок війни не змінилося лише у 18 % громадян, у 52 % – значно погіршилося, у 28 % – швидше, погіршилося.

У цих складних обставинах українці не втрачають оптимістичних настроїв щодо майбутнього економіки та зайнятості в країні, про що свідчать результати Шостого загальнонаціонального опитування: адаптація українців до умов війни⁴.

¹ Центр економічної стратегії. Офіц. сайт. URL : <https://ces.org.ua>

² Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf

³ Шосте загальнонаціональне опитування: адаптація українців до умов війни. 19 березня 2022 р. URL: https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1000_ua_032022_v__press.pdf

⁴ Там само.

Значна частка українців висловлюють бажання щодо власного професійного розвитку в повоєнний період. Отримання нових знань загалом є дуже актуальним напрямом планів, адже в період відновлення країни відбудуться відчутні зміни в професійній структурі попиту на працю. Громадяни це розуміють, тому 49 % респондентів планують отримати додаткову освіту чи нові знання, 38 % – освоїти нову професію, 27 % опитаних мріють після війни відкрити власну справу, 21 % – піти на нову роботу.

Українці також готові долучитися до відбудови країни – 61 % хочуть фінансово підтримати процес відновлення або піти працювати на будівництво, 33 % хотіли б, але не мають такої можливості. І лише 5 % опитаних вважають, що це справа виключно влади. Плани про відбудову України об'єднують українців, більшість посідає консолідовану, проактивну позицію. До відбудови готові долучитися більшість мешканців Центру віком від 18 до 50 років й ті, хто залишив своє місто.

Через складну ситуацію, що склалась у сфері зайнятості України, та значний вплив працездатного населення з ринку праці, зокрема до лав Збройних сил України, сил територіальної оборони, волонтерських організацій, зростає потреба в максимально раціональному використанні робочої сили та забезпеченні сприятливого рівня адаптивності працездатного населення до змін на ринку праці, а це потребує виважених державних рішень.

На підтримку українського бізнесу та працездатного населення у воєнний період вжито важливих заходів, зокрема ухвалено: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 р. № 2136-IX; постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання оплати праці працівників державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, що фінансуються або дотуються з бюджету, в умовах воєнного стану» від 07.03.2022 р. № 221, «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану» від 19.03.2022 р. № 334. Важливим є ухвалення Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» від 20.03.2022 р. № 331, що сприяє забезпеченню роботою максимальної кількості громадян у регіонах, де немає активних бойових дій, створенню нових секторальних і географічних векторів працевлаштування в Україні.

Для підвищення рівня зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення країни дуже важливим є забезпечення мобільності робочої сили: це сприятиме зміцненню її адаптивності, підвищенню конкурентоспроможності, а також ефективності використання. Трудова мобільність, що визначає якісну характеристику робочої сили, її потенційну здатність до зміни функцій у виробництві матеріальних і нематеріальних благ, готовність до професійно-кваліфікаційного зростання, освоєння нових професій, адаптування в динамічних виробничих умовах, має забезпечити успішне функціонування підприємств, розташованих поза зоною бойових дій та переміщених із небезпечних територій.

У повоєнний період мобільність робочої сили зумовлюватиметься перспективою структурної трансформації вітчизняної економіки, змінами регіональної спеціалізації у процесі повоєнної відбудови економіки.

Квітень 2022 р.